

Vannforsyning i utviklingsland

Av Reidun Brusletten

Reidun Brusletten, statsråd i Departementet for Utviklingshjelp.

Jeg er takknemlig for at jeg fikk denne anledningen til å få presentere den politikk den norske regjering står for i dag når det gjelder vannforsyningen i den tredje verden. For oss som lever i et land som fremdeles synes å ha rikelig med reint vann, kan disse spørsmål kanskje virke noe teoretiske og fjerne. Men også vi kan komme til å få erfare at reint vann er et fundament for menneskelig liv og reell utvikling, slik dette i dag er en smertelig realitet for svært store folkegrupper, ikke minst i den tredje verden. Vannforsyning har slik i mange år vært en viktig del av norsk utviklingshjelp.

Norsk bistandspolitikk har sitt utspring i våre kristne og humanitære tradisjoner. Det er en bred oppslutning i Norge om å bidra til å fremme økonomisk utvikling og en mer rettferdig fordeling mellom verdens land og ulike folkeslag. Disse holdninger blir også understreket i mitt departements stortingsmelding om hovedspørsmål for norsk utviklingshjelp, som ble utarbeidet i 1983/84. Denne vil bli behandlet i Stortinget våren 1986. Meldingen presiserer at det overordnede mål som er satt opp for norsk utviklingshjelp er å bidra til å skape varige forbedringer i økonomiske, sosiale og politiske kår for befolkningen i utviklingsland.

Strategien for å nå dette målet er å fremme en selvberende utviklingsprosess. Gjennom dette søker en å gjøre landene selv i stand til å dekke befolkningens

grunnleggende behov for mat, vann, helse, utdanning o.l. Innsatsen på disse grunnbehovssektorene har førsteprioritet og vil bli økt i årene fremover. I tillegg til vanlig sektorbistand, vil også integrert landsbyutvikling være et egnet redskap i denne sammenheng.

For regjeringen er det en viktig forutsetning at planlegging ikke ensidig skjer på bakgrunn av tekniske og økonomiske vurderinger. Like sentralt må også innsikten i sosiale, kulturelle og politiske forhold være. Først når en får innsikt i de sistnevnte forhold vil en kunne forstå utviklingslandenes egne prioriteringer og behov. Det er en viktig forutsetning for effektiviteten i bistanden på lengre sikt at den innpasses i mottagenlandets egne utviklingsplaner.

I denne sammenheng vil behovet for skikkelig vannforsyning også stå sentralt i årene som kommer. Det har også internasjonalt skjedd en økende erkjennelse for de problemer en her står overfor.

I vår del av verden har vi til nå i svært stor grad betraktet tilstrekkelig og hygienisk forsvarlig vannforsyning som en selvfølge. I utviklingslandene derimot er situasjonen helt annerledes. I disse landene mangler, ifølge verdens helseorganisasjon, omlag 70 prosent av befolkningen akseptabelt drikkevann og nærmere 80 prosent av befolkningen er uten skikkelige sanitærforhold. Det er en kjent sak for alle at mangel på rent drikkevann gir seg utslag i dårlig helsetil-

stand. Grove overslag viser at nærmere 80 prosent av sykdommene i utviklingsland skyldes forurenset drikkevann.

Denne situasjonen var bakgrunnen for FN's Vannkonferanse i Argentina i 1977. Resultatet av denne konferansen førte til FN's beslutning om å lansere den Internasjonale Vanndekaden, d.v.s. Vann-tiåret 1981—90. Målet som ble satt opp for Vann-tiåret, var å skaffe akseptabel vannforsyning for 1800 millioner mennesker og ordnede sanitærforhold for 2400 millioner mennesker.

For å realisere disse planene ble det i 1981 gjort et grovt overslag som viste et årlig behov på 200 milliarder kroner. Det ble den gangen stilt forhåpninger om at utviklingslandene selv ville foreta en betydelig økning av sin innsats.

I dag innser man at det mål som Vann-tiåret har satt, ikke kan bli gjennomført. I de landene Norge yter støtte til vannsektoren, betraktes år 2000—2010 som et mer realistisk tidsperspektiv for gjennomføring av denne målsettingen.

Ut fra den erkjennelse som slik har vokst fram, er det naturlig at vannforsyning utgjør et av de prioriterte hovedsektorene for norsk bistandspolitikk. Under vannforsyning inngår også tiltak for å utbedre sanitærforholdene. En samordning av disse innsatsene er etterhvert blitt tillagt langt større vekt enn tidligere. I tillegg til den bilaterale hjelpen, yter Norge også bistand til vannsektoren i utviklingsland gjennom FN-systemet, utviklingsbankene og en rekke private organisasjoner.

I overensstemmelse med de retningslinjer som er blitt trukket opp gjennom det multilaterale samarbeid, har norsk bistand til vannsektoren en overordnet målsetting om

— Å bedre helseforholdene for befolkningen

— Å øke den sosiale velferd for befolkningen, og

— å redusere arbeidsbyrdene for befolkningen.

For å nå disse mål inkluderer en flere aktiviteter i bistandsvirksomheten i tillegg til de tekniske sider. Disse utgjør utvikling av de lokale personellressurser, styrking av mottagerlandenes vannadministrasjon både sentralt og i distriktene, helseveiledning og motivering av lokalbefolkningen til aktiv deltagelse. Det er også på dette området av avgjørende verdi at den teknologi som blir tatt i bruk er tilpasset de utviklingsmessige forutsetninger som er tilstede i lokalsamfunnet.

På bakgrunn av de erfaringer som er blitt gjort i vårt bistandsarbeid, vil jeg også sterkt understreke betydningen av lokal deltagelse. Skal lokalbefolkningen få sine grunnbehov dekket og varig bedret, forutsetter det en aktiv deltagelse av målgruppene selv. For at anlegg skal bli vedlikeholdt, aktiviteter videreført og bli spredd blant lokalbefolkningen, er det viktig med folkelig deltagelse, informasjon og motivasjon. Når utviklingstiltak tar utgangspunkt i erkjente behov og ønsker, vil målgruppene også lettere identifisere seg med utviklingstiltakene.

For å bistå mottagerlandene i gjennomføringen av de norsk-finansierte prosjektene og for å styrke den lokale administrasjon generelt, ytes faglig bistand. Departementet har nå besluttet at denne bistand i årene fremover skal være mer prosjektorientert enn tidligere.

Den faglige bistand dekkes ved direkte rekruttering av NORAD eller ved engasjement av konsulenter og private organisasjoner. Denne bistand utgjør totalt nærmere 100 årsverk innenfor det bilaterale samarbeidet. Av dette utgjør den NORAD-

rekrutterte delen omlag 40 årsverk. Den NORAD-rekrutterte delen av personellbistanden har vært noenlunde stabil i de senere årene. Behovsøkningen på dette felt er blitt dekket ved engasjement av konsulenter og private organisasjoner.

Det er ikke uvanlig på landsbygda i utviklingsland at transport av vann til husholdningsformål tar nærmere halvparten av arbeidsdagen for kvinnene. Vannbæring utføres for det meste av kvinner og barn, og vannforsyningsutbygging kan derfor bety frigjøring fra et fysisk slit for disse menneskene.

Når man har observert denne aktiviteten i en del sammenhenger, finner man berettigelse for slagordet «*Vannforsyning er kvinnesak*». Vi ser derfor forbedring i vannforsyningene som et viktig ledd i arbeidet for å bedre kvinners situasjon i den tredje verden. Vannforsyning til like med andre sider av den kvinneretta bistanden ser vi som svært viktige kanaler for å fremme reell utvikling i U-landene. Kvinnene er på mange måter krumtappen innenfor produksjonslivet i den ikke-moderne sektor i disse landene.

Som jeg allerede har nevnt, er det et mål fra norsk side å samordne innsatsen til forskjellige sektorer. Norge støtter en rekke integrerte distriktsprogrammer i hovedsamarbeidslandene. Vannforsyning inngår som en viktig del i de fleste av disse programmene. Hovedbegrunnelsen fra norsk side for denne bistandsformen er å sikre en bred dekning og en balansert utvikling av distriktene. Dette har ført til stadig større geografisk konsentrasjon av den norske innsatsen i utviklingslandene. I sin tur har dette også forenklet gjennomføringen og oppfølgingen fra norsk side.

Det er samtidig viktig for meg å understreke at det er utviklingslandene selv som skal ha ansvaret for gjennomføringen av

prosjektavtalene. Jeg ser dette som en klar forutsetning for den norske bistandsvirksomheten. Utviklingen i de fleste av våre samarbeidsland i Afrika er imidlertid ikke i samsvar med denne forutsetningen. Den lokale administrasjon viser ofte en minskende evne til å forvalte givernes og egne utviklingsprosjekter. Dette har så ledet til at vi i stadig større grad har valgt å gjennomføre bistandsprosjektene ved fullfinansiering fra norsk side. Da holdes de lokale systemer utenfor med det formål å unngå forsinkelser. Denne utvikling, basert på kortsiktige produksjonskrav, har bidratt til ytterligere forkrøpling av de lokale institusjonene. Selv om en på kort sikt kan ha visse fordeler av dette, er konsekvensene på lang sikt urovekkende. Vi er derfor i ferd med å legge om vår bistandsvirksomhet i Afrika, mer i tråd med de prinsipielle retningslinjer jeg har nevnt.

Denne restrukturering vil utvilsomt ha konsekvenser. Tidsmessig vil samtlige prosjektaktiviteter ta lengre tid, og omsetningen pr. tiltak vil mest sannsynlig synke i de nærmeste årene. For å kompensere de negative virkninger av en omlegging vil det være nødvendig å vurdere nye tiltak. Men dersom vårt motto om «*Hjelp til selv-hjelp*» fortsatt skal etterleves, ser vi i dag ingen annen vei å gå.

Relativt sett blir det fra norsk side bevilget betydelige beløp til vannsektoren i utviklingsland. For vår oppfølging av denne hjelpen, blir det foretatt regelmessige prosjektgjennomganger. Disse gjennomgangene gir oss anledning til å vurdere prosjektets virkning i tillegg til å være et nyttig underlag for endringer i gjennomføringsfasen. Det siste viser seg som oftest å være nødvendig for å ivareta situasjonen i mottagerlandet til enhver tid.

På bakgrunn av de siste prosjektgjennomgangene kan det konkluderes at prosjektene

generelt har positive helse- og utviklingsmessige virkninger. De er dermed fortsatt støtteverdige. Det må imidlertid bekjennes at prosjektvirksomheten på denne sektoren stadig stilles overfor problemstillinger av svært ulik karakter og omfang som gjør effektiviteten lavere enn en kunne ønske. Men det er likevel forhåpninger om økt framgang i det etablerte samarbeid.

I betraktning av engasjementets betydning og den høye prioritering denne sektor har i utviklingslandene, vil vannforsyning fortsette som en hovedsektor i norsk utviklingshjelp. Innsatsen vil øke i årene framover slik vi også har understreket i vår melding til Stortinget om hovedprinsipp i norsk bistandspolitikk.